

Uraanikohun ”tutkija”-aktivismi

■ Toni Eerola

Uraanikaivoksia vastustavan liikkeen aiheuttama uraanikohu on Suomessa uusi ja ennen näkemätön yhteiskunnallinen ilmiö (ks. Eerola 2008, Litmanen 2008). Siitä huolimatta se on jo poikunut lukuisia artikkeleita, web-sivuja ja mielipidekirjoituksia. Liikettä lähellä olevat aktivistitahot ovat alkaneet tarkastella kysymystä myös tutkielmien muodossa. Esimerkkeinä opinnäytteet Itä-Uudenmaan uraanikaivoksia vastustavasta liikkeestä (Sarpo 2008), paikallis-

ten suhtautumisesta uraaninetsintään Kuusamon Kouvervaarassa (Karasti 2008), hypoteettisen uraanikaivoshankkeen oletetuista haitoista matkailulle samalla alueella (Hyytinen ja Nikkola 2008) sekä lehdistön suhtautumisesta kysymykseen (Kauhanen 2008). Uraanikaivoskiistaa käsitellään myös nimby (*Not In My Backyard* – ei minun takapihalleni)-konflikteja tarkastelevassa kirjassa (Litmanen 2008). Myös väitöskirjoja on tekeillä.

Aihe esitettiin vuonna 2008 Maantieteen päivillä ja olen tarkastellut kyseisiä tutkielmia kriittisesti *Geologi*-lehdessä (Eerola, 2009). Voidaan puhua ”aktivisti-tutkimuksesta”, missä aktivismi yritetään pukea tieteen kaapuun, kun liikkeen pyrkimyksille haetaan akateemista legitimitettä.

Teoksia vaivaa yleinen kritiikittömyys ja subjektiivisuus, lukuun ottamatta Karastin työtä. Liikettä ihannoidaan avoimesti ja sen näkemyksiä seurataan orjallisesti. Väitteiden luonnontieteellisiä perusteita ei ole vaivauduttu tarkistamaan. Kanta asiaan on otettu jo ennen kuin data on kerätty.

Tekijöiden oma ydinvoiman- ja ydinaseiden vastaisuus sekä globalisaatiokriittisyys tuodaan esiin ja ideologia heijastuu uraaninetsintää koskeviin asenteisiin. Heikoin perustein päädytäänkin melko pitkälle meneviin johtopäätöksiin. Kaivoslain uudistus halutaan perustaa näille näkemyksille.

On ilmeistä, että joillakin humanistisilla aloilla tällaista subjektiivista otetta pidetään suotavana tai jopa toivottuna. Tämä siitä huolimatta, että Sarpo (2008) paljastaa liikkeen kehystämässään käyttämän asioiden vääristelyn ja harhaanjohtamisen, jota myös propagandaksi kutsutaan. Omaa kantaa asiassa ei myöskään piilotella, vaan se tuodaan esiin. Siksi näitä voidaan pitää korkeintaan ideologisesti väritettyinä pamfletteina, ei tieteellisinä teoksina.

Tutkimuksissa ei viitata geotieteellisiin, vertaisarvioituihin artikkeleihin. Sen sijaan viitataan ympäristöjärjestöjen raportteihin ja verkkosivuihin, joita ei ole ennakotarkastettu ja joiden tunteellisuus, asenteellisuus ja tarkoituksenhakuisuus ovat silmiinpistäviä. Näihin suhtaudutaan kuitenkin täysin kritiikittömästi, vaivautumatta tarkastamaan, pitävätkö niiden väitteet paikkansa. Vain niitä lähteitä, joissa ollaan samaa mieltä liikkeen kanssa, pidetään luotettavina. Suomalaisia viranomaisia ja alan asiantuntijoita ei pidetä tällaisina, jos heidän näkemyksensä eivät ole samansuuntaisia kuin liikkeenkin. Lähdekritiikki on tuntematon käsite. Luonnontieteissä vastaava ei ole mahdollista, saatikka toivottua.

Aihe onkin esimerkki luonnon- ja humanististen tieteiden välisistä eroista ja ristiriidoista. Se liittyy myös läheisesti kysymykseen ympäristöjärjestöjen asiantuntijuudesta. Aihetta voidaan tarkastella myös tieteen filosofian näkökulmasta.

Luonnontieteilijästä on outoa, että tällaista subjektiivisuutta ja kannanottamista pidetään joillakin tieteen aloilla normaalina käytäntönä. Puhutaan niin sanotusta *toimintatutkimuksesta*. Tämä korostuu etenkin ideologisesti. Siksi joidenkin humanistien on nähtävästi vaikea tehdä luonnontieteiden kriteerit täyttävää, objektiivista tutkimusta. Aktivistitutkijat näkevät asiat mustavalkoisina ja yksinkertaistettuina, aivan kuin uranikaivoksia vastustava liikekin. Tällaisen tutkijan on ilmeisen vaikea irrottautua aktivistin roolista, jos sitä edes halutaan tehdä.

Koska Sarpo (2008) osoittaa miten liikkeen kampanjoinnissa vääristellään asioita, olisi päättäjien, viranomaisten ja median oltava tästä tietoisia ja otettava se huomioon. Tieteen tekemisessä tutkijoilta vaaditaan kriittisyyttä, ei pelkästään oletettujen uranikaivosten, vaan myös näitä vastustavan liikkeen ja omankin tutkimuksensa suhteen. Tätä pitää vaatia myös ohjaajilta ja tarkastajilta. Laitoksilla on kuitenkin kovat tulospainet, ja jos työ kohtaa vähänkin ideologista vastetta, opinnäyte hyväksytään helposti. Aktivismia voidaan harjoittaa vaikka apurahojen voimin ja yliopistojen tiloissa, eli veronmaksajien rahoilla. Aktivisti voi myös käyttää ”tutkijan” tai ”asiantuntijan” tittelä, vaikka ei omaisikaan asiaan kuuluvaa koulutusta tai kokemusta eikä mediaesiintymisen lisäksi tuottaisi muuta kuin mielipidekirjoituksia ja valituksia. Pohjois-Karjalassa uraaninetsintää vastustettiin viime vuonna saarnastuolista käsin. Teologia tuokin nyt tälle pseudotieteelliselle puuhastelulle uuden, mutta vertaisensa ulottuvuuden. Kaivoslain uudistamisen pitää pohjautua faktoihin eikä väärinkäsityksistä ja ideologiasta kumpuvaan idealismiin.

Aktivisti-tutkielmat ovat trendi, jolle on odotettavissa jatkoa. Kirjoittaja jää mielenkiinnolla odottamaan muita vastaavia. Mutta jos tällaisista lähtökohdista ponnistellaan kohti väitöskir-

jaa, soisi akateemisten hälytyskellojen soivan.

Tilanne vaikuttaa jo koko geoalaan. Sen on reagoitava tilanteeseen geotieteistä tiedottamalla, keskustelemalla ja suorilla kontakteilla suuren yleisön, viranomaisten, maanomistajien, paikallislehdistön ja kunnanjohtojen kanssa. Uraanikaivoskiistan tarkasteluun kaivataan puolueetonta, objektiivista ja (poikki)tieteellistä lähestymistapaa noudattavaa tutkimusta.

Viitteet

- Eerola, T. 2008. Uranium exploration, non-governmental organizations, and local communities. The origin, anatomy, and consequences of a new challenge in Finland. *Estonian Journal of Earth Sciences* 57: 112–122.
- Eerola, T. 2009. Onko propaganda tiedettä? Uraaninetsintää vastustavien aktivistitutkimusten tarkastelua. *Geologi* 61: 44–52.
- Hyytinen, S. ja Nikkola, K. 2008. Uraanikaivoshankkeen ennakoitavat vaikutukset Kuusamon matkailuun. Matkailututkimuksen proseminaari/kandidaatintutkielma. Lapin yliopisto, Kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta, 48 s. + liitteet.
- Karasti, O. 2008. Uraania Kuusamon Kouvervaarasta? Tutkimus uraanin etsinnästä paikallisten asukkaiden ja työ- ja elinkeinoministerön virkamiesten näkökulmista. Julkaisematon pro-gradu työ. Yhdyskuntatieteiden laitos, Tampereen yliopisto, 90 s. liitteet. <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03440>
- Kauhanen, H. 2008. Vaikeneminen on uraania. Valta, ideologia ja organisoitu vastuuttomuus Helsingin Sanomien ja Karjalaisen uraanikaivoskirjoittelussa vuosina 2006 ja 2007. Tiedotusopin pro-gradu-tutkielma, Tiedotusopin laitos, Tampereen yliopisto, 122 s.
- Litmanen, T. 2008. Uraanikaivoksien vastustaminen. Paikallistason nimbyilyä vai transnationaalia liikehdintää geopolitiikkaan ja globalisoituneen talouden muutokseen *Teoksessa Ei minun takapihalleni! Paikalliset Nimby-kiistat urbanisoituvassa ja globalisoituvassa Suomessa*, toimittaneet Koponen, T., Peltonen, L. & Litmanen, T. Gaudeamus, Helsinki, s. 123–152.
- Sarpo, M. 2008. Kehystäminen Uraaniton.org-kansalaisliikkeen mobilisaatiossa. Julkaisematon pro-gradu-työ. Bio- ja ympäristötieteen laitos, Helsingin yliopisto, 83 s. + liitteet. <https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/39697/kehystam.pdf?sequence=1>

Kirjoittaja on filosofian lisensiaatti ja malminetsinnässä toimiva geologi.